

TAXONOMICAL NOTES AND CHECKLISTS

Ukrainian flora checklist. 17: families *Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae* (Rhamnales), and *Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae*, *Urticaceae* (Urticales, Angiosperms)

Mykola M. FEDORONCHUK **Affiliation**

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Correspondence

Mykola Fedoronchuk
m.fedoronchuk@ukr.net

Funding information

no support

Co-ordinating Editor

Svitlana Iemelianova

Data

Received: 31 December 2025

Revised: 15 March 2026

Accepted: 23 March 2026

Published: 31 March 2026

e-ISSN 2308-9628

<https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2026-22-1-1>

ABSTRACT

Materials and methods: herbarium collections, literature data, field observations.

Nomenclature: Euro+Med Plant Base (2025), Hassler (1994–2025), POWO (2025).

Results: According to the APG IV classification, the families *Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae*, *Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae* and *Urticaceae* are included in the order *Rosales*, however in this article they are still treated as belonging to two orders: *Rhamnales* (*Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae*) and *Urticales* (*Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae*, *Urticaceae*). In the flora of Ukraine, the family *Elaeagnaceae* includes three genera (*Elaeagnus* Tourn. ex L., *Hippophae* L., *Shepherdia* Nutt.) and 8 species, of which only one species is autochthonous (*Hippophae rhamnoides* L.), while all others are cultivated and escape from cultivation. The family *Rhamnaceae* is represented by five genera and 12 species, of which three genera and four species are indigenous (*Frangula alnus* Mill., *Paliurus spina-christi* Mill., *Rhamnus cathartica* L., *R. saxatilis* Jacq. subsp. *tinctoria* Nyman). The *Cannabaceae* family includes three genera (*Cannabis* L., *Celtis* L., *Humulus* L.) and 8 species, half of which are cultivated and escape from cultivation. Cultivated hemp (*Cannabis sativa* L.) and wild hemp (*C. ruderalis* Janisch.), which are treated as a single taxon, are here considered as two closely related species that differ in fruit morphology and perianth structure, as well as biological features. In Ukraine, the *Moraceae* family is represented by four genera and five cultivated species. The *Ulmaceae* family includes two genera – the native *Ulmus* L. and the cultivated *Zelkova* Spach. Previously, the genus *Celtis* L., which is now included in the family *Cannabaceae*, was also placed in the *Ulmaceae* in domestic floristic treatments. Synonyms of *Ulmus glabra* Huds. include *U. campestris*, *U. elliptica*, *U. scabra*; synonym of *U. laevis* Pall. includes *U. celtidea*; synonyms of *U. minor* Mill. include *U. carpinifolia*, *U. corylifolia*, *U. foliacea*, *U. suberosa*, *U. wyssozky*, which were previously listed for Ukraine as separate species. The *Urticaceae* family includes two genera: *Parietaria* L. (three species), *Urtica* L. (seven species). A synonym of *U. pubescens* Ledeb. is the name *U. galeopsifolia* under which the species was previously listed for Ukraine.

KEYWORDS

biodiversity, annotated list, distribution, species, subspecies, genus, family, systematics, nomenclature, synonyms, herbarium specimens

CITATION

Fedoronchuk, M.M. (2026). Ukrainian flora checklist. 17: families *Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae* (Rhamnales), and *Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae*, *Urticaceae* (Urticales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* 22 (1): 5–22. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2026-22-1-1>

ВСТУП

Пропонована стаття продовжує серію попередніх публікацій про таксономічний склад і номенклатуру видів судинних рослин флори України (Fedoronchuk 2022a, b, c, d, 2023a, b, c, d, 2024a, b, c, d, 2025a, b, Fedoronchuk & Antonenko 2025, Fedoronchuk & Shyian 2025). У цій статті, за запропонованою С.Л. Мосякіним (Mosyakin 2013) прагматичною класифікацією квіткових рослин України, наведені дані про таксономічний склад і номенклатуру родин маслинкові (*Elaeagnaceae* Juss., яку раніше включали до складу однойменного порядку *Elaeagnales* Bercht. & J.Presl, тоді як рід *Celtis* L. – до родини *Ulmaceae*), жостерові (*Rhamnaceae* Juss.) порядку *Rhamnales* Link та родин коноплеві (*Cannabaceae* Martinov, incl. *Celtidaceae* Endl.), шовковицеві (*Moraceae* Gaudich.), в'язові (*Ulmaceae* Mirb.), кропивові (*Urticaceae* Juss.) порядку *Urticales* Juss. ex Bercht. & J. Presl (за класифікацією APG IV (Chase *et al.* 2016) всі ці родини включені до порядку *Rosales*).

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основою пропонованого списку видів родин *Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae* порядку *Rhamnales* та родин *Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae* та *Urticaceae* порядку *Urticales* (Mosyakin 2013) є номенклатурне зведення судинних рослин флори України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999). Робота також базується на критичному аналізі таксономічного складу з частковим опрацюванням гербарних колекцій, матеріалів власних польових досліджень та літературних джерел, з урахуванням нових узагальнених даних морфологічних та молекулярно-філогенетичних досліджень. У роботі також використані номенклатурні та таксономічні онлайн бази даних (Euro+Med PlantBase 2025, Hassler 1994–2025, POWO 2025), з критичним аналізом номенклатурних рішень. Для кожного виду вказано його поширення, а в примітках (у разі потреби) – таксономічні, номенклатурні чи хорологічні коментарі. Назви родів та видів, а також їхні синоніми (у круглих дужках) наведені за абетковим принципом. У квадратних дужках додатково наведені альтернативно прийнятні на сьогодні назви (виділені напівжирним курсивом). Ці назви, які є альтернативно прийнятними у межах певної класифікаційної схеми, не слід плутати з альтернативними назвами у розумінні Статті 36.3 «Міжнародного кодексу номенклатури водоростей, рослин та грибів» (Turland *et al.* 2018, 2025; див. також Mosyakin & McNeill 2016). Зірочкою (*) позначені культивовані рослини, знаком оклику (!) – здичавілі та натуралізовані культивовані рослини («втікачі з культури» або ергазіофітофіти), знаком питання (?) – рослини, наведення яких потребує підтвердження. Ботаніко-географічні райони, представлені у хорологічних діагнозах, відповідають загалом районуванню території України, яке було використано при написанні 12 томів «Флори України» (1935–1965), але з деякими доповненнями і уточненнями. Флористичне районування Українських Карпат прийняте за В.І. Чопиком (Chopyk 1969). В окремих випадках вказані також більш конкретні місцезнаходження (зазначено адміністративні райони). Поширення видів на території України наведено за достовірними джерелами (флорами, визначниками, опублікованими науковими статтями в журналах ботанічного профілю), а також на основі опрацьованих гербарних матеріалів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Rhamnales Link, 1829

Elaeagnaceae Juss., 1789, *nom. cons.*

Родина *Elaeagnaceae* Juss. включає три роди (*Elaeagnus* Tourn. ex L., *Hippophae* L., *Shepherdia* Nutt.) та понад 100 видів (103 за POWO (2025)). Це невеликі дерева та кущі, що поширені переважно у помірній зоні Північної півкулі, а також на півдні у тропічній Азії та Австралії (Qin & Gilbert 2007). За найновішими на сьогодні молекулярно-філогенетичними дослідженнями (ДНК хлоропластів, мітохондріальної ДНК та ядерної

ДНК) (Gu *et al.* 2024) було підтверджено монофілію родини та кожного з трьох родів, де рід *Elaeagnus* виявився сестринським до добре підтвердженої клади *Hippophae* та *Shepherdia*. У флорі України представлені всі три роди та вісім видів, з яких лише один вид є автохтонним, а всі інші – культивуються та іноді дичавіють.

ELAEOAGNUS Tourn. ex L.

Рід включає 93 види з космополітним поширенням і найбільшим видовим різноманіттям у помірних та субтропічних регіонах Азії, Австралії, Південної Європи та Північної Америки (Ye *et al.* 2012). В Україні шість видів, що культивуються, з яких два – дичавіють.

*!***Elaeagnus angustifolia*** L. (*Elaeagnus dactyliformis* Schltld.; *Elaeagnus hortensis* M.Bieb.; *Elaeagnus litoralis* (Servett.) Kozlowsk.; *Elaeagnus orientalis* L.; *Elaeagnus oxycarpa* Schltld.; *Elaeagnus songarica* (Bernh. ex Schltld.) Schltld.; *Elaeagnus spinosa* L.; *Elaeagnus tomentosa* Moench, nom. illeg.)

• Широко культивується в садах, парках, захисних смугах вздовж залізничних колій по всій Україні й часто дичавіє; у південних та східних районах є інвазійним видом-трансформером. В Передкарпатті вид поширений у межах Буковини до околиць м. Чернівці; окремі локалітети зафіксовані в долині р. Дністер біля м. Заліщики, проте у гірських районах не трапляється (Didukh 2023). Поліморфний вид, який має багату синоніміку, і нерідко наводився в літературі під різними назвами, зокрема і під назвою *E. oxycarpa*, яку М.М. Цвельов (Tsvelev 2004) визнає як окремий вид і наводить для Луганської області (р. Айдар) як автохтонний таксон, чи *E. litoralis* – для Причорномор'я та півдня Криму. *Elaeagnus litoralis* М.М. Цвельов вважає результатом тривалого окультурення його дикорослого «предка» (*E. angustifolia*) в Південно-Західній і Середній Азії, звідки він поширився на захід. У природі нерідко трапляються рослини, у яких гілки з колючками, дещо ширшими еліптичними до еліптично-довгастих листками, вкритими лускоподібними волосками та дрібними плодами, визначалися як окремий різновид – var. *spinosa* (L.) Schltld., або як вже згадуваний *E. oxycarpa*, але мають таке саме поширення, як і типовий підвид. На сьогодні існує багато різновидів – культиварів *E. angustifolia*.

*!***Elaeagnus commutata*** Bernh. ex Rydb. (*Elaeagnus argentea* Pursh, nom. illeg.)

• Нерідко культивується в садах, парках, на вулицях населених пунктів, по узбіччях доріг, іноді дичавіє або висаджується лісниками у лісах (Tsvelev 2004). Раніше (Barbarych 1955, 1987) вид наводився під нелегітимною назвою *E. argentea* Pursh.

*!***Elaeagnus macrophylla*** Thunb.

• Зрідка культивується в садах і парках на Південному березі Криму. Вид південно-східноазійського походження.

*!***Elaeagnus multiflora*** Thunb. (*Elaeagnus edulis* Siebold ex Carrière; *Elaeagnus longipes* A.Gray)

• Нерідко культивується в садах і парках, а також на присадибних ділянках, однак у північних районах нерідко підмерзає ще до настання снігового покриву, тому перспективним є культивування у південних районах і на Закарпатті; дає значну кореневу поросль (Barbarych 1955). Південно-східноазійський вид.

*!***Elaeagnus pungens*** Thunb.

• Культивується в ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, а також в садах і парках на півдні Криму. Від усіх інших видів, що культивуються в Україні, відрізняється шкірястими листками, які не опадають на зиму. Південно-східноазійський вид.

*!***Elaeagnus umbellata*** Thunb.

• Культивується в садах і парках. Центральна- та південно-східноазійський вид.

HIPPOPHAE L.

Сім природних видів та один нотовид, що поширені в Євразії, частина з яких введені в культуру. В Україні один вид.

Hippophae rhamnoides L. [*Hippophae rhamnoides* L. subsp. *rhamnoides*] (*Rhamnoides hippophae* Moench)

• Як природний вид у деяких літературних джерелах (Barbarych 1955, 1987) наводиться лише для Правобережного Злакового Степу, проте є дуже поширеним в культурі де вирощується як декоративна та цінна плодова рослина.

SHEPHERDIA Nutt.

Три види, поширених в Північній Америці, два з яких введені в культуру (один з них культивується в Україні).

***Shepherdia argentea** (Pursh) Nutt. (*Hippophae argentea* Pursh)

- Зрідка культивується в садах і парках здебільшого як декоративний кущ, плоди їстівні.

Rhamnaceae Juss., 1789, *nom. cons.*

Космополітна група рослин, яка включає близько 65 родів та 1334 види (за нашими підрахунками з ресурсу POWO (2025)), поширених в усіх частинах світу, але в основному в тропічних та субтропічних зонах. Більшість рослин *Rhamnaceae* – це дерева, але є також чагарники, ліани та трави. Монофілетична родина (Richardson *et al.* 2000, 2004). Молекулярно-філогенетичні дослідження на основі аналізу послідовностей гена *rbcL* (Soltis *et al.* 1995) засвідчили тісний зв'язок *Rhamnaceae* з родиною *Elaeagnaceae*, що було пізніше підтверджено також даними аналізу послідовностей 18S ядерної рибосомної ДНК, а також хлоропластного гена *atpB* (Soltis *et al.* 1997, Savolainen *et al.* 2000). Наявність азотфіксуючих симбіозів у деяких представників *Rhamnaceae*, *Elaeagnaceae*, а також *Ulmaceae* та *Rosaceae* є додатковим свідченням тісного зв'язку між цими родинами (Soltis *et al.* 1995, Swensen 1996). В Україні (не враховуючи ботанічних садів і дендраріїв) родина *Rhamnaceae* представлена п'ятьма родами (*Ceanothus* L., *Frangula* L., *Paliurus* Mill., *Rhamnus* L., *Ziziphus* Mill.) та 12 видами, з яких лише три роди та чотири види є аборигенними (автохтонними), вісім видів – широко культивуються, але в ботанічних садах і дендраріях вирощуються рослини ще багатьох інших видів родини *Rhamnaceae*.

CEANOTHUS L.

Близько 60 видів, поширених у теплих помірних і субтропічних областях Північної Америки; багато видів культивуються. В Україні найчастіше культивуються як декоративні рослини два види.

***Ceanothus americanus** L.

- Культивується в садах і парках.

***Ceanothus fendleri** A.Gray.

- Культивується в садах і парках.

- В ботанічних садах і дендраріях культивуються також рослини ще таких видів, як: **Ceanothus arboreus** Greene, **Ceanothus dentatus** Torr. & A.Gray (= *C. floribundus* Hook.), **Ceanothus griseus** (Trel.) McMinn, **Ceanothus herbaceus** Raf. (= *C. ovatus* Desf.), **Ceanothus impressus** Trel., **Ceanothus thyrsoflorus** Eschw.

FRANGULA L.

Близько 60 видів (56 за POWO (2025)), поширених у теплих помірних і субтропічних областях обох півкуль, але в основному в Північній Америці. Молекулярно-таксономічні дослідження (Bolmgren & Oxelman 2004) вказують, що рід *Frangula*, який раніше трактувався як підрід роду *Rhamnus*, зараз визнається окремим родовим таксоном, відмінним від *Rhamnus* s. str. через значні генетичні відмінності, що підтверджується також морфологічними даними (у рослин *Frangula* квітки п'ятичленні, двостатеві, тоді як у *Rhamnus* s. str. квітки чотиричленні, одностатеві, рідше п'ятичленні, але тоді листки шкірясті, з 3–5 парами бокових жилок (у *Frangula* листки не шкірясті, з 5–15 парами бокових жилок)). В Україні достовірно відомі два види, один з яких культивується.

Frangula alnus Mill. [*Frangula alnus* Mill. subsp. *alnus*] (*Rhamnus frangula* L.)

- По всій території України, але в Степу рідко (по долинах річок), а в Криму лише в горах (здебільшого у середньому гірському поясі).

***Frangula purshiana** (DC.) A.Gray ex J.G. Cooper [*Frangula purshiana* (DC.) A.Gray ex J.G. Cooper subsp. *purshiana*] (*Rhamnus purshiana* DC.)

- Культивується в садах і парках по всій Україні. Північноамериканський вид.

Для Карпат (Hrubov 1949) наводився ще один культивованим вид – *Frangula rupestris* (Scor.) Schur (*Rhamnus rupestris* Scor.) але, ймовірно, помилково. У ботанічних садах і дендраріях культивуються також *Frangula californica* (Eschsch.) A.Gray, *Frangula caroliniana* (Walter) A.Gray.

PALIURUS MILL.

Невеликий за обсягом рід, що включає п'ять видів, поширених у Середземномор'ї, Південно-Західній, Середній та Східній Азії. В Україні – один вид.

Paliurus spina-christi Mill. (*Paliurus aculeatus* Lam.; *Paliurus australis* Gaertn.; *Rhamnus paliurus* L.; *Ziziphus paliurus* (L.) Willd.)

- У Гірському Криму та на Південному березі Криму, де місцями утворює непрохідні колючі зарості. Зрідка культивується у Причорномор'ї.

RHAMNUS L.

Близько 140 видів (139 за POWO (2025)), поширених у теплих помірних, субтропічних, частково в гірських тропічних областях обох півкуль, особливо в районах Східної Азії. В Україні – шість видів, з яких чотири культивуються.

*!**Rhamnus alaternus** L. [*Rhamnus alaternus* L. subsp. *alaternus*]

- У Закарпатті – рідко, в Криму – часто, де культивується в садах і парках, на вулицях населених пунктів і навіть є інвазійним видом (трапляється у складі чагарникових заростей на узліссях і по балках). Середземноморський вид.

Rhamnus cathartica L. [*Rhamnus cathartica* L. var. *cathartica*] (*Rhamnus spinosa* Gilib., nom. illeg.; *Rhamnus willdenowiana* Schult.)

- Майже по всій Україні, включно із Закарпаттям (крім Карпат і південної частини Степу). Дуже поліморфний таксон: рослини варіюють за опушенням листків (від голих до короткоопушених) та їх формою (від ланцетно-яйцеподібних до майже округлих (деякі популяції з околиць Судака в Криму)) (Alexeev & Tsvelev 1996).

*!**Rhamnus davurica** Pall. [*Rhamnus davurica* Pall. var. *davurica*]

- Культивується в садах і парках як декоративна рослина. Південно-східноазійський вид.

*!**Rhamnus erythroxyloides** Hoffmanns. [*Rhamnus erythroxyloides* Hoffmanns. subsp. *erythroxyloides*] (*Rhamnus pallasii* Fisch. & C.A.Mey.)

- Культивується в садах і парках, зокрема на кам'яних гірках, як декоративна рослина. Малоазійсько-ірано-туранський вид. Раніше наводився під назвою *R. pallasii*.

*!**Rhamnus imeretina** J.R.Booth ex G.Kirchn. (*Rhamnus colchica* (Kusn.) Sommier & Levier; *Rhamnus libanotica* auct. plur., non Boiss.)

- Культивується в садах і парках як декоративна рослина. Малоазійський вид (Закавказзя, Туреччина).

Rhamnus saxatilis Jacq. subsp. *tinctoria* Nyman (*Rhamnus tinctoria* Waldst. & Kit., nom. illeg.)

- На Гологоро-Кременецькому кряжі, у Середньому Придністров'ї (Чернівецька область, правий берег р. Дністер), на Поліссі (південь Рівненської області), у Причорномор'ї (околиці м. Одеса) та на півдні Лівобережного (Донецького) Лісостепу (околиці м. Святогірськ) (Kahalo 2009). Нерідко культивується. Від *R. cathartica*, з яким іноді гібридує (відмічено на схилах в околицях сіл Грабове, Хмельова та Колтів Золочівського району Львівської області (Ralo 2003)), відрізняється дрібнішими листками 1,5–3 см завдовжки, розміщеними мутовками на вкорочених гілочках, або 3–5 см завдовжки, і тоді листки розміщені майже супротивно на видовжених гілочках стерильних пагонів (у *R. cathartica* листки розміщені на вкорочених гілочках і майже супротивно на видовжених пагонах), а також коротшим черешком, який складає 1/6–1/8 довжини пластинки листка (у *R. cathartica* черешок складає 1/3–1/5 довжини пластинки). Охороняється під нелегітимною назвою *Rhamnus tinctoria* як рідкісний вид (The list 2021).

- Крім вищенаведених видів *Rhamnus*, в ботанічних садах і дендраріях вирощуються також рослини інших видів (іноді під псевдонімічними назвами): **Rhamnus alnifolia** L'Hér., **Rhamnus alpina** L., **Rhamnus arguta** Maxim., **Rhamnus costata** Maxim., **Rhamnus dolichophylla** Gontsch., **Rhamnus dumetorum** C.K.Schneid., **Rhamnus erythroxylon** Georgi (= *R. pallasii* Fisch. & C.A.Mey.), **Rhamnus fallax** Boiss. (= *R. carniolica* A.Kern.), **Rhamnus globosa** Bunge, **Rhamnus infectoria** L., **Rhamnus japonica** Maxim., **Rhamnus leptophylla** C.K.Schneid., **Rhamnus libanotica** Boiss.,

Rhamnus oleoides L., **Rhamnus rugulosa** Hemsl. (= *R. diamantica* Nakai), **Rhamnus saxatilis** Jacq., **Rhamnus spathulifolia** Fisch. & C.A.Mey., **Rhamnus utilis** Decne. (= *R. ussuriensis* J.J.Vassil.).

ZIZIPHUS Mill.

Від 71 (POWO (2025)) до 170 (Liu & Cheng 1995) видів, поширених у тропічних і субтропічних областях обох півкуль (Bhatt *et al.* 2007), з центром видової диференціації в Південній та Південно-Східній Азії. В Україні – один вид, що культивується.

*!Ziziphus jujuba Mill. (*Rhamnus zizyphus* L.)

- Культивується на півдні України (околиці м. Одеса) та на півдні Криму, а також садівниками-аматорами у більш північних районах України як декоративна, ягідна і цінна лікарська рослина під назвою «унабі» (культивовані сорти зазвичай без колочок); іноді дичавіє (<https://www.inaturalist.org/observations/189506253>)

- Останнім часом на півдні України з родини *Rhamnaceae* почали вирощувати **Colletia paradoxa** (Spreng.) Escal. (= *C. cruciata* Gillies & Hook.) та **Hovenia dulcis** Thunb., які раніше у флористичних зведеннях не наводилися, тому їх доцільно включити до наступного видання «Флори України» (Olshanskyi 2014). Крім того, в ботанічних садах і дендраріях України (Kokhno *et al.* 2005) з родини *Rhamnaceae* культивують також **Colletia spinosissima** J.F.Gmel. (= *C. infausta* N.E.Br.) та **Sageretia elegans** (Kunth) Brongn.

Urticales Juss. ex Bercht. & J.Presl, 1820

Cannabaceae Martinov, 1820, *nom. cons.*

(incl. *Celtidaceae* Endl., 1841)

Як вже зазначалося у вступі, ми розглядаємо родину *Cannabaceae* в межах порядку *Urticales* (Mosyakin 2013), як це було прийнято раніше, хоч за молекулярно-філогенетичними даними (Chase *et al.* 1993, 2016) *Cannabaceae* тепер визнана частиною порядку *Rosales*, як одна із «уртикальних розид». Родина *Cannabaceae* включає 10 родів та від 113 (POWO (2025)) до 170 видів (McPartland 2018), поширених майже по всій Земній кулі. Крім *Cannabis* L. та *Humulus* L., нині до її складу додано ще вісім родів, які раніше включалися до родини *Celtidaceae* (*Aphananthe* Planch., *Celtis* L., *Chaetachme* Planch., *Gironniera* Gaudich., *Lozanella* Greenm., *Parasponia* Miq., *Pteroceltis* Maxim., *Trema* Lour.). Це невеликі за обсягом роди, найчисельнішим з яких є *Celtis* L. (70 видів). Ймовірною батьківщиною *Cannabaceae* є Південно-Східна Азія (Yang *et al.* 2013). За молекулярними даними, *Cannabaceae* є монофілетичною родиною, сестринською до *Moraceae* Gaudich. та *Urticaceae* Juss. (Sytsma *et al.* 2002, Wang *et al.* 2009, Zhang *et al.* 2011), і має багато спільних з ними ознак. Однак філогенетичні зв'язки в межах *Cannabaceae* все ще залишаються значною мірою невирішеними. В Україні родина *Cannabaceae* представлена трьома родами та 8 видами, з яких половина – культивується й частково дичавіють.

CANNABIS L.

На сьогодні існує дві основні точки зору щодо видового складу роду *Cannabis*: 1) його розглядають як монотипний рід (*C. sativa* L.), або 2) в межах роду виділяють декілька (3–4) морфологічно близьких видів, які гібридизують між собою, а до *C. sativa* відносять лише культурні форми коноплі. Але обидві точки зору базуються на ознаках помітних морфологічних відмін культурної і дикої коноплі, які добре виражені лише у жіночих рослин зі зрілими плодами (Geltman 2004). Ми поділяємо другу точку зору і вважаємо, що у флорі України представлені два близьких види коноплі (культурна і дика форми), які відрізняються за морфологією плода і оцвітиною, а також біологічними особливостями.

Cannabis ruderalis Janisch. (*Cannabis sativa* L. var. *spontanea* Czern.)

- По всій Україні, крім Карпат, де трапляється на засмічених місцях, у посівах. Від *C. sativa* відрізняється меншими розмірами рослин, а також формою і розмірами плодів: 2,5–3,5 (4) мм завдовжки

і 2–2,5 мм завширшки, яйцеподібні або еліпсоїдні, бурі, зі зчленуванням при основі, оцвітина при плодах розвинена у вигляді цілої або частіше розділеної на окремі шматки плівки з чорнуватими стрільчастими плямами та смужками (у *C. sativa* плоди крупніші, 3,5–5 мм завдовжки і 3–4 мм завширшки, еліпсоїдні, рідше широкояйцеподібні, сірувато-зелені, без зчленування при основі, оцвітина при плодах відсутня або ледь розвинена). Наявність зчленування при основі плодів (горішків) у *C. ruderalis* сприяє легкому висипанню насіння, оскільки краї зчленування складаються із соковитої тканини, багатой на олію, що приваблює комах (клопів та жуків), які розносять горішки диких конопель на певну відстань. Насіння, що висипається влітку на ґрунт, проростає лише на другий рік, після закінчення приморозків, тоді як насіння *C. sativa* за сприятливих умов проростає вже на четвертий день після попадання в ґрунт, і пророслі сіянці вимерзають ще восени; тому посівні коноплі (*C. sativa*) не здатні дичавіти (Lonachevskiy & Kotov 1952a).

*Cannabis sativa L. (*Cannabis sativa* L. var. *culta* Czern.)

- Культивується по всій Україні, крім крайнього півдня Степу.

CELTIS L.

Рід *Celtis* L. раніше включали до *Ulmaceae* чи однойменної родини *Celtidaceae* Endl., але нині за молекулярно-філогенетичними даними він визнається у складі родини *Cannabaceae* (Angiosperm Phylogeny Group 2009). Хоча *Celtidaceae* більше не визнається окремою родиною, сам рід *Celtis* ще не повністю визначений. Постійні дослідження базуються на глибокому філогенетичному аналізі для з'ясування зв'язків роду *Celtis* з іншими близькоспорідними родами: *Trema* Lour., *Parasponia* Miq., *Chaetachme* Planch., *Pteroceltis* Maxim., *Humulus* L. та *Cannabis* L. (Yang et al. 2013, Zhang et al. 2018). На сьогодні до складу роду *Celtis* включають 60–70 видів деревних рослин, поширених у помірних теплих регіонах Північної півкулі, частково в районах Центральної Африки та Південної Америки (Hwang et al. 2003, Martins et al. 2015). Деякі види є декоративними рослинами і широко культивуються. В Україні рід *Celtis* представлений чотирма видами, три з яких вирощуються в культурі.

*!*Celtis australis* L.

- Культивується в садах і парках; іноді дичавіє.

*!*Celtis caucasica* Willd.

- Культивується в садах і парках; іноді дичавіє.

***Celtis glabrata* Steven ex Planch., nom. cons. (*Celtis planchoniana* K.I.Chr.)**

- У Криму, де зростає на відкритих гірських схилах та у світлих гірських лісах. Хоча назва *Celtis glabrata* Steven ex Planch., 1848, вважається незаконною (nom. illeg., non Spreng. 1828), вона є законсервованою, тому її заміна на *Celtis planchoniana* K.I.Chr., як це зроблено у «Флорі Східної Європи. т. 11» (Grudsinskaya & Geltman 2004a), є помилкою.

*!*Celtis occidentalis* L.

- Зрідка культивується в садах і парках, на вулицях міст, частіше в південних районах; іноді дичавіє.

HUMULUS L.

Невеликий за обсягом рід, що включає сім видів (POWO (2025)), поширених у Північній Америці, Європі, Західному Сибіру, Малій, Середній та Південно-Східній Азії. В Україні два види, з яких культивується й іноді дичавіє лише один.

***Humulus lupulus* L. (*Humulus vulgaris* Gilib., nom. illeg.; *Lupulus amarus* Gilib., nom. illeg.; *Lupulus humulus* Mill.)**

- По всій Україні, де росте у вологих лісах і заростях чагарників, а також культивується на присадибних ділянках і спеціальних плантаціях. Деякі українські рослини (?інтродуковані форми) цього поліморфного виду морфологічно подібні або, ймовірно, конспецифічні з *H. americanus* Nutt. (*H. lupulus* var. *lupuloides* F. Small) (Mosyakin & Fedoronchuk 1999).

*!*Humulus scandens* (Lour.) Merr. (*Antidesma scandens* Lour.; *Humulopsis scandens* (Lour.) Grudz.; *Humulus japonicus* Siebold & Zucc.)

- Часто культивується під назвою *H. japonicus*; іноді дичавіє. Походить з Далекого Сходу, Японії та Китаю. Від *H. lupulus* відрізняється біоморфою (однорічна рослина) та морфологією оцвітини (оцвітина жіночих квіток після цвітіння мало розростається, щетинисто-волосиста). Натомість,

рослини *H. lupulus* багаторічні, оцвітина жіночих квіток після цвітіння однобічно розростається і вкрита дрібнесенькими волосками й залозками. Згідно з Е. Смоллом (Small, 1997, Fl. of North America 3: 381–387), назва *H. scandens* (= *Antidesma scandens* Lour.) є проблематичною, оскільки матеріал, описаний Дж. де Лоурейру, не зберігся, а оригінальний опис не збігається з описом *H. japonicus*. Тому для номенклатурної стабільності, доцільніше все ж використовувати назву *H. japonicus* (Mosyakin & Fedoronchuk 1999).

Moraceae Gaudich., 1835, *nom. cons.*

Родина *Moraceae* включає 47 родів та 1301 вид (за нашими підрахунками з онлайн-ресурсу POWO (2025)), поширених на усіх континентах, крім Антарктиди, але в основному у тропічних і субтропічних, рідше в помірних, областях обох півкуль, із центром різноманітності у південних тропіках. Монофілія *Moraceae* переконливо підтверджується молекулярними даними, що узгоджується з морфологічними ознаками – наявністю у рослин молочного латексу, анатропних насінневих зачатків та їх апікальною плацентацією (Sytsma *et al.* 2002). Раніше до *Moraceae* включали також родину *Cannabaceae*, але молекулярно-філогенетичні дослідження свідчать про відокремленість *Cannabaceae* від *Moraceae* (Sytsma *et al.* 2002, Angiosperm Phylogeny Group 2003, 2009). Сестринською групою до *Moraceae* є *Urticaceae*, що добре узгоджується із молекулярними даними (Soltis *et al.* 2011, Zhang *et al.* 2011). Родина *Moraceae* характеризується значною різноманітністю за габітусом (дерева, кущі, ліани, трави), архітектурою суцвіть (від відкритих у *Morus* L. до закритих у *Ficus* L.), характером запилення (Rohwer & Berg 1993), системами розмноження (Clement & Weiblen 2009). В Україні родина представлена чотирма родами та п'ятьма видами, що культивуються.

BROUSSONETIA L'Hér. ex Vent.

Невеликий за обсягом рід від 4 (POWO (2025)) до 11 видів (Chen *et al.* 2022), поширених у Східній та Південно-Східній Азії. В Україні один вид.

***!Broussonetia papyrifera** (L.) L'Hér. ex Vent.

- На Закарпатті, півдні України та в Криму, де культивується в садах і парках як декоративна рослина, іноді дичавіє.

FICUS L.

Понад 880 (881 за POWO (2025)) видів, поширених в основному у тропічних і субтропічних регіонах Азії, Африки, Америки та Австралії. Є одним із найбільших за обсягом видів родом родини *Moraceae*, що складають більше половини її видового складу (Clement & Weiblen 2009). В Україні один вид, що культивується й часто дичавіє.

***!Ficus carica** L. [*Ficus carica* L. subsp. *carica*]

- У Криму, культивується в садах і парках і часто дичавіє, де трапляється на кам'янистих схилах, по долинах рік і такі місця знаходження нагадують природні. В культурі може траплятися також у північних районах України, де садівниками-аматорами вирощується як плодова рослина під назвою «інжир»; на Закарпатті також може дичавіти.

MACLURA Nutt.

Невеликий за обсягом рід (13 видів за POWO (2025)), поширений у тропічних, субтропічних і частково помірних областях, але в основному в Америці. Як і попередній рід *Ficus*, *Maclura* є одним із найпоширеніших серед родів *Moraceae* і єдиним у цій родині, у якого рослини з колючками. В Україні один вид, що культивується й іноді дичавіє.

***!Maclura pomifera** (Raf.) C.K.Schneid. (*Ioxylon pomiferum* Raf.)

- У Криму та у південних районах материкової частини України, рідше в інших регіонах, де часто культивується як декоративна рослина у садах і парках, на вулицях населених пунктів, іноді дичавіє.

MORUS L.

Близько 17 видів, поширених у помірних і гірських тропічних районах Євразії та Америки. Таксономічно складний рід, що зумовлено морфологічною варіабельністю та гібридизацією видів. В Україні три види, що широко культивуються й дичавіють.

*!Morus alba L.

• По всій Україні, де культивується в садах і парках як плодова і декоративна рослина у багатьох різновидах, головним чином з чорними або червонувато-чорними плодами (супліддями): var. *macrophylla* (Moretti) Moretti (= *M. macrophylla* Moretti) – стиглі плоди чорнувато-червоні, листки великі, 15–22 см завдовжки, із цілісною пластинкою; var. *mulicaulis* Perr. – стиглі плоди чорні, листки 1,5–3 см завдовжки, нерідко пухиристо-здуті; var. *pendula* Risso – плоди світлі, листки здебільшого глибоко-лопатевої, гілки горизонтальні; var. *tatarica* (L.) Loudon (= *M. tatarica* L.) – стиглі плоди пурпурно-чорні, листки дрібні, 4–9 см завдовжки, зверху горбкувато-шорсткуваті (Lonachevskiy & Kotov 1952b). Батьківщиною виду вважають центральні райони Китаю.

*!Morus nigra L.

• Культивується в садах і парках, переважно у лісостепових і степових районах, рідше в лісових. Від *M. alba* відрізняється коротшим черешком листків (10–15 мм завдовжки), формою листкової пластинки (глибоко-серцеподібна при основі), сидячим або на короткій ніжці супліддям, шорсткоопушеними приймочками. У *M. alba* черешок 20–40 мм завдовжки, листкова пластинка з яйцеподібною або трохи серцеподібною основою, супліддя на ніжці, яка дорівнює йому або навіть трохи довшій, приймочки вкриті дрібними сосочками. Батьківщиною виду вважається Іран.

*!Morus rubra L.

• Культивується в Криму і нерідко дичавіє. Раніше вид був відмічений також на території Політехнічного Інституту у м. Київ (Lonachevskiy & Kotov 1952b). Рослини з червонуватими плодами, більшими і смачнішими від плодів *M. nigra*.

Ulmaceae Mirb., 1815, nom. cons.

Родина *Ulmaceae* нараховує сім родів та 60 видів (POWO (2025)), поширених переважно у помірній зоні Північної півкулі, частково у тропіках Старого й Нового Світу. Систематика родини *Ulmaceae* має дуже суперечливу історію (Fraginière et al. 2021). Вперше родина була таксономічно описана у 1815 році де Мірбелем (De Mirbel 1815) і на той час включала лише два роди: *Ulmus* L. та *Celtis* L. Згодом, протягом майже 150 років, аж до кінця 1990-х років родину поділяли на дві підродини: *Ulmoideae* та *Celtidoideae*, які часто називали «ульмоїдами» та «цельтоїдами» відповідно (Wiegrefe et al. 1998), хоча наприкінці 1960-х років І.А. Грудзінська (Grudzinskaya 1967) запропонувала цим підродинам надати статус родин: *Ulmaceae* s. str. та *Celtidaceae*. На той час кількість родів, що входили до *Ulmaceae*, коливалася від 15 до 18 (Manchester 1989, Todzia 1993). Уточнення таксономічного поділу цієї групи відбулося завдяки молекулярно-філогенетичним дослідженням усіх близькоспоріднених родин «уртикоїдів» порядку *Rosales*, головним чином родини *Cannabaceae*. Як вже зазначалося вище, сучасне визначення родини *Cannabaceae* призвело до інтеграції більшості родів родини *Celtidaceae* у родину *Cannabaceae* (*Celtis* L., *Pteroceltis* Maxim., *Trema* Lour., *Aphananthe* Planch. та *Lozanella* Greenm.) і їх виключення з *Ulmaceae* (Wiegrefe et al. 1998, Yang et al. 2013). Крім того, рід *Ampelocera* Klotzsch, який раніше розглядався як один із родів підродини *Celtidoideae* (Manchester 1989, Zavada & Kim 1996), був визнаний таксоном «ульмоїдів» (Todzia 1989, Ueda et al. 1997, Wiegrefe et al. 1998, Zhang et al. 2011). Сучасні методи дослідження, засновані на молекулярній філогенії, чітко розділяють *Cannabaceae* та *Ulmaceae* (Zavada & Kim 1996, Ueda et al. 1997, Wiegrefe et al. 1998, Zhang et al. 2011, Chase et al. 2016). Більше того, *Cannabaceae* є сестринською родиною до *Moraceae* та *Urticaceae*, і тому не є найближчим таксоном *Ulmaceae* у порядку *Urticales* (Sytsma et al. 2002, Zhang et al. 2011, Yang et al. 2013). Нещодавні молекулярні дослідження (Neubig et al. 2012, Zhang et al. 2021) поділяють *Ulmaceae* на дві окремі таксономічні та біогеографічні групи: помірну кладу (включаючи *Ulmus* L., *Zelkova* Spach, *Planera* Giseke та *Hemiptelea* Planch.) та тропічну кладу (включаючи *Ampelocera* Klotzsch, *Phyllostylon* Capan. ex Benth. & Hook.f. та *Holoptelea* Planch.). В

Україні родина *Ulmaceae* представлена двома родами – аборигенним *Ulmus* та культивованим *Zelkova*. Раніше до *Ulmaceae* у вітчизняних флористичних зведеннях включали також рід *Celtis* L., який, як уже згадувалося, нині включено до родини *Cannabaceae*.

ULMUS L.

Близько 40 видів (37 за POWO (2025)), поширених у помірній зоні Північної півкулі, а також з поодинокими видами у тропіках Азії і Центральної Америки. Хоча рід *Ulmus* загалом добре окреслений, однак розмежування видів та їх таксономічна спорідненість все ще залишаються проблематичними. Таксономічні труднощі зумовлені не лише браком надійних діагностичних ознак через редуковані квітки та плоди, варіабельність морфологічних ознак вегетативних органів, а й відсутністю бар'єрів до міжвидової гібридизації (Wiegrefe 1994). Додаткові ускладнення виникають також внаслідок порушення людиною природного поширення видів та номенклатурних суперечок, включаючи типіфікацію «ліннеївських» видів. Таксономічні проблеми особливо поширені в секції *Ulmus* (Heybroek 1976). В Україні рід *Ulmus* представлений п'ятьма видами (трьома автохтонними та двома культивованими, з яких один нерідко дичавіє).

***Ulmus glabra* Huds.** (*Ulmus campestris* L., nom. rej.; ?*Ulmus elliptica* K.Koch; *Ulmus excelsa* Borkh.; *Ulmus montana* Stokes; *Ulmus podolica* (Wilcz.) Klokov; *Ulmus scabra* Mill.; *Ulmus sukaczewii* Andronov)

• Майже по всій Україні; у Криму лише в горах. Морфологічно варіабельний вид. Рослини варіюють за опушенням, формою листків, квіток, крилаток тощо. Раніше для України вид наводився під двома назвами: *U. elliptica* та *U. scabra* (Lonachevskiy & Kotov 1952c, Kotov 1987), *U. elliptica* та *U. glabra* (POWO 2025), або як *U. campestris* та *U. glabra* (Grudinskaya & Geltman 2004b). За *U. elliptica* приймалися рослини, у яких крилатки з шовковисто опушеним гніздом насіння, а за *U. campestris* (на сьогодні ця назва є відхиленою – помен rejiciendum) – рослини, у яких квітки 4–5 лопатеві, насінина розміщена у верхній третині крилатки ближче до виїмки (у типових рослин *U. glabra* квітки 5–7 (8)-лопатеві, насінина розміщена у центрі крилатки).

***Ulmus laevis* Pall.** (*Ulmus alba* Kit. ex Willd.; *Ulmus celtidea* Litv.; *Ulmus effusa* Willd.; *Ulmus pedunculata* Foug.; *Ulmus simplicidens* E.L.Wolf)

• Майже по всій Україні, включно з Кримом (Yena 2012). Морфологічно мінливий вид. За *U. celtidea*, що раніше наводився для України (Lonachevskiy & Kotov 1952c) приймалися рослини, у яких листки дрібніші, з більш-менш рівнобічною основою і меншою крилаткою, тоді як за типові *U. laevis* – рослини з дуже нерівнобічними листками 60–150 мм завдовжки і більшими крилатками (12–16 мм завдовжки).

***Ulmus minor* Mill.** [*Ulmus minor* Mill. subsp. *minor*] (*Ulmus campestris* L. var. *suberosa* (Moench) Wahlenb.; *Ulmus carpinifolia* Suckow, nom. illeg.; *Ulmus corylifolia* Host; *Ulmus foliacea* Gilib. ex C.K.Schneid.; *Ulmus glabra* Mill., nom. illeg.; *Ulmus glabra* Huds. f. *minor* (Mill.) C.K.Schneid.; *Ulmus minor* Mill. var. *suberosa* (Moench) Soó; *Ulmus suberosa* Moench; *Ulmus wyssotzky* Kotov)

• Майже по всій Україні. Морфологічно мінливий вид. Варіює за морфологією листків та їх опушенням, наявністю або відсутністю крапкових червоних залозок на їх нижній поверхні, наявністю або відсутністю крилоподібних коркових наростів на гілках тощо. Для України вид одночасно наводився як *U. foliacea*, *U. suberosa*, *U. wyssotzky* (Lonachevskiy & Kotov 1952c), або як *U. carpinifolia*, *U. suberosa*, *U. wyssotzky* (Kotov 1987). За *U. carpinifolia* (чи *U. foliacea*) приймалися рослини з листками знизу, крім волосків, по всіх жилках вкритими дрібними червоними крапковими залозками; за *U. suberosa* – рослини, у яких гілки з буруватою або червоно-бурою корою і крилоподібними корковими наростами, а за *U. wyssotzky* – рослини, у яких гілки зі світло-бурою корою з попелястим нальотом, без коркових наростів та дещо дрібнішими листками 2–3 см завдовжки.

*!*Ulmus pumila* L. (*Ulmus campestris* L. var. *pumila* K.Koch; *Ulmus pinnatoramosa* Dieck ex Späth)

• Часто культивується в парках, садах, на вулицях населених пунктів і позахисних лісосурах, нерідко дичавіє, особливо на півдні Степу та в Криму де є інвазійним. Вид центрально-східноазійського походження і є найпоширенішим видом роду. В культурі трапляється на всіх

континентах, має велику екологічну амплітуду, рослини швидко ростуть, легко натуралізуються на ділянках із порушеним рослинним покривом (Grudsinskaya & Geltman 2004b). Добре відрізняється від інших видів роду за листкорозміщенням (двома правильними рядами на пагонах), вузькими невеликими листками, тонкими довгими пагонами і білуватими широкими, короткими крилатками. Легко гібридує з іншими видами роду і такі гібридні форми важко ідентифікувати.

*Ulmus americana L. (*Ulmus alba* Raf.)

- Культивується в садах і парках. Вид північноамериканського походження.

ZELKOVA Spach

Шість видів, поширених у теплих помірних районах Євразії (Східне Середземномор'я, Південно-Західна та Східна Азія). В Україні один вид, що культивується.

*!Zelkova carpinifolia (Pall.) K.Koch (*Rhamnus carpinifolia* Pall.)

- Культивується в садах і парках у Криму, нерідко дичавіє.

Urticaceae Juss., 1789, *nom. cons.*

Urticaceae нараховує близько 60 (59 за POWO (2025)) родів та за нашими підрахунками з цього ж ресурсу 2085 видів (2625 видів за Christenhusz & Byng (2016)), поширених в основному у тропічних і субтропічних, рідше – в помірно теплих областях обох півкуль (Friis 1989, 1993, Takhtajan 2009, Wu *et al.* 2013, Monro *et al.* 2025). Родина *Urticaceae* морфологічно різноманітна, включає представників різних життєвих форм, від трав, кущів до ліан та невеликих дерев. Внутрішньородина класифікація була суперечливою протягом понад століття, з часу опису *Urticaceae* А. Жюссє (Jussieu 1789). К. Годішо (Gaudichaud 1830) розглядав представників *Urticaceae*, *Cecropiaceae* С.С.Берг, а також вище вже розглянуті *Moraceae* та *Cannabaceae* як одну родину, а ті, що зараз належать до *Urticaceae* розділив на п'ять триб: *Urereae*, *Elatostemeae*, *Boehmerieae*, *Parietarieae* та *Forsskaoleae*. Г. Веддел (Weddell 1854, 1856, 1869) першим відокремив *Moraceae* та *Cannabaceae* від *Urticaceae*, розділивши решту *Urticaceae* на триби, подібні до триб К. Годішо: *Urereae*, *Procridaeae*, *Boehmerieae*, *Parietarieae* та *Forsskaoleae*. Подібних поглядів на класифікацію, запропоновану Г. Ведделом, дотримувався І. Фріс (Friis 1989, 1993), який також визнавав п'ять триб в родині *Urticaceae*: *Urticeae*, *Lecantheae*, *Boehmerieae*, *Parietarieae* та *Forsskaoleae*. Однак він засумнівався у достовірності виділення останніх трьох. Ґрунтуючись на морфологічних характеристиках плодів, Е.І. Кравцова (Kravtsova 2009) виділила в межах *Urticaceae* три підродини: *Urticoideae*, *Lecanthoideae* та *Boehmerioideae*, які значною мірою відповідають трибам, виділеним І. Фрісом (Friis 1993): *Urticeae*, *Lecantheae* та *Boehmerieae–Parietarieae–Forsskaoleae*. Крім того, вона запропонувала шість триб у межах цих підродин: *Urticeae*, *Lecantheae*, *Touchardieae*, *Boehmerieae*, *Forsskaoleae*, *Parietarieae*. Молекулярні дослідження, які провела Ю. Гадія зі співавторами (Hadijah *et al.* 2008) із використанням двох локусів хлоропластів (*rbcL* та *trnL–trnF*), показали, що *Cecropiaceae* не відрізняються від *Urticaceae*. Автори виділили три лінії в межах *Urticaceae*: (1) *Boehmerieae–Cecropieae–Forsskaoleae–Parietarieae*, (2) *Urticeae* та (3) *Elatostemeae*. Протягом останніх двох десятиліть численні молекулярні дослідження підтвердили правомірність включення *Cecropiaceae* до *Urticaceae*. Нещодавно проведені нові дослідження (Monro *et al.* 2025) також підтвердили доцільність виділення ще двох нових триб: *Myriocarpeae* та *Leucosykeae*. В Україні родина *Urticaceae* представлена двома родами та десятьма видами.

PARIETARIA L.

Близько 25 видів, поширених у помірних і субтропічних областях обох півкуль, а також у гірських системах тропіків. За молекулярними даними рід *Parietaria* є парафілетичним (Kim *et al.* 2015, Monro *et al.* 2025), що викликає необхідність його подальшого вивчення. В Україні три види.

Parietaria chersonensis (Láng) Dörf. [*Parietaria lusitanica* L. subsp. *chersonensis* (Láng) Chrtek] (*Parietaria lusitanica* L. var. *chersonensis* Láng; *Parietaria lusitanica* Besser, non L.; *Parietaria serbica* auct. non Pančić)

• На півдні України: у Степу та в Криму. Вид *P. chersonensis* морфологічно подібний до середземноморського *P. lusitanica* L., заміщає його на східній межі поширення і може розглядатися як його підвид. Для України *P. chersonensis* раніше (Morosjuk 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999) помилково наводився під назвою *P. serbica*, який чітко відрізняється як від *P. chersonensis*, так і від *P. lusitanica*.

Parietaria judaica L. [*Parietaria judaica* L. subsp. *judaica*] (*Parietaria diffusa* Mert. & W.D.J.Koch; *Parietaria ramiflora* Moench)

• На півдні Криму. Вид раніше наводився під назвою *P. ramiflora* або *P. diffusa*.

Parietaria officinalis L. (*Parietaria erecta* Mert. & W.D.J.Koch)

• На Закарпатті, у Правобережному (Західному) Лісостепу, Правобережному Злаковому Степу (м. Херсон) та в Криму, зрідка. Раніше вид у вітчизняних джерелах (Kotov 1952) наводився під назвою *P. erecta*, який розглядали як таксон середземноморського походження, але який нічим не відрізняється від більш поширеного «лінійського» виду *P. officinalis*.

URTICA L.

Монофілетичний рід, нараховує близько 70 (69 за POWO (2025)) видів, поширених у помірних областях Північної і Південної півкуль та в гірських районах тропіків. В Україні сім видів.

Urtica cannabina L.

• На Поліссі та в Лісостепу, де трапляється як випадково занесена рослина на засмічених місцях, під парканами та на насипах залізниць. Нове місцезнаходження з околиць м. Київ (Південний Звіринець, за огорожею Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України) наводиться в статті О. Шиндера зі співавторами (Shynder *et al.* 2024). Західносибірський та центрально-східноазійський вид.

Urtica dioica L. [*Urtica dioica* L. subsp. *dioica*] (*Urtica dioica* L. var. *carpatica* (Zapał.) A.Schreib.; *Urtica dioica* L. f. *carpatica* Zapał.; *Urtica dioica* L. f. *czarnogorensis* Zapał.; *Urtica dioica* L. var. *mirabilis* Zapał.; *Urtica dioica* L. f. *parvifolia* Zapał., nom. illeg.; *Urtica dioica* L. f. *subsetosa* Zapał.; *Urtica radicans* Bolla, nom. illeg.)

• По всій Україні, звичайно. Дуже поліморфний вид, ймовірно гібридогенного походження (Geltman 2004). Від інших видів роду добре відрізняється наявністю жалючих волосків на листках. Але бувають екземпляри із відносно невеликою кількістю таких волосків, і навіть рослини з великими пластинками листків, які досить важко відрізнити від таких морфологічно близьких видів, як *U. pubescens* чи *U. sondenii*.

Urtica kioviensis Rogow. (*Urtica bollae* Kanitz; *Urtica dioica* L. subsp. *bollae* (Kanitz) Domin; *Urtica dioica* L. subsp. *kioviensis* (Rogow.) Domin; *Urtica dioica* L. var. *kioviensis* (Rogow.) Wedd.; *Urtica major* Kanitz var. *kioviensis* (Rogow.) Kanitz)

• Майже по всій Україні, але зрідка. Добре відрізняється зрослими прилисками верхніх листків з прилисками супротивного листка (у всіх інших видів прилистки вільні).

Urtica pilulifera L.

• У Степу (південь) та в Криму. Від інших видів роду добре відрізняється формою жіночих суцвіть (кулястими, на довгих тонких ніжках), дуже здутими після цвітіння внутрішніми сегментами оцвітіння жіночих квіток та чорними або темно-коричневими плодами (у всіх інших видів жіночі квітки зібрані в грони або китиці, внутрішні сегменти їх оцвітіння після цвітіння збільшуються, але майже пласкі, не здуті; плоди жовтуваті, зеленуваті або світло-коричневі).

Urtica pubescens Ledeb. [*Urtica dioica* subsp. *pubescens* (Ledeb.) Domin] (*Urtica dioica* L. subsp. *galeopsifolia* (Wierzb. ex Opiz) Chrtek; *Urtica dioica* L. var. *galeopsifolia* (Wierzb. ex Opiz) Kanitz ex Wedd.; *Urtica dioica* L. var. *pubescens* (Ledeb.) Schmalh.; *Urtica galeopsifolia* Wierzb. ex Opiz)

• На Поліссі, у Лісостепу, а також зрідка у Степу. А.В. Єна (Yena 2012) наводить також для Криму, що малоімовірно. Синонімом *U. pubescens* є назва *U. galeopsifolia* під якою вид наводився раніше для України (Kotov 1952, Morosjuk 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999). Варіює за густотою опушення рослин.

Urtica sondenii (Simmons) Avrorin ex Geltman [*Urtica dioica* L. subsp. *sondenii* (Simmons) Hyl.] (*Urtica dioica* L. var. *sondenii* Simmons; *Urtica gracilis* Aiton subsp. *sondenii* (Simmons) A.Löve & D.Löve)

• На Поліссі, у пониззі р. Десна (Чернігівська, Київська області). Від інших видів добре відрізняється голою пластинкою листків і практично голими міжвузлями; жалючі волоски нечисленні і розміщені в основному на вузлах, черешках листків і осях суцвіть. Трапляється майже виключно у природних екотопах, і дуже рідко відмічений як апофіт (Geltman 2004).

Urtica urens L.

• По всій Україні, звичайно.

Подяки

Автор висловлює подяку анонімним рецензентам за редакційні правки, усунення помилок, мовних огріхів, стилістичних неточностей та за слушні зауваження й уточнення. Висловлюю щирю подяку також редактору-кореспонденту С. Смелянській за ретельний перегляд тексту рукопису та за цінні поради при написанні статті.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Етична заява

Автор заявляє, що під час проведення дослідження не було порушено жодних етичних норм.

Використання ШІ

Автор не використовував інструменти штучного інтелекту при підготовці рукопису.

Фінансування

Це дослідження не підтримувалося грантами.

ORCID

Микола Федорончук <https://orcid.org/0000-0002-8653-0904>

Доступність даних

Усі дані, що підтверджують висновки цього дослідження, містяться в цій статті.

REFERENCES

- Alexeev, Yu.E. & Tsvelev, N.N. (1996). *Rhamnaceae*. In: Flora Europaeae Orientalis. Vol. 9. (red. N.N. Tsvelev). Petropoli: "Mir i Semia-XCV", 392–398 (in Russian)
- Angiosperm Phylogeny Group (2003). An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG II. *Botanical Journal of the Linnean Society* **141** (4): 399–436. <https://doi.org/10.1046/j.1095-8339.2003.t01-1-00158.x>
- Angiosperm Phylogeny Group (2009). An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG III. *Botanical Journal of the Linnean Society* **161** (2): 105–121. <https://doi.org/10.1111/j.1095-8339.2009.00996.x>
- Barbarych, A.I. (1955). *Elaegnaceae*. In: Flora URSS, vol. 7. (Ed. M.V. Klokov, O.D. Wissjulina), Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR, 388–395. (in Ukrainian)
- Barbarych, A.I. (1987). *Elaegnaceae*. In: Prokudin, Yu.N. (ed.). *Opredelitel vyshchikh rasteniy Ukrainy*, Kiev: Naukova Dumka, 245–246. (in Russian)
- Bhatt, D.K., Raj, A. & Bhatt, K. (2007). *Herbal and Medicinal Plants of India*. Shri Publishers and Distributers. New Delhi, 3007–3015.
- Bolmgren, K. & Oxelman, B. (2004). Generic limits in *Rhamnus* L. s.l. (*Rhamnaceae*) inferred from nuclear and chloroplast DNA sequence phylogenies. *Taxon* **53** (2): 383–390. <https://doi.org/10.2307/4135616>
- Chase, M.W., E. Soltis, D.E., Olmstead, R.G., Morgan, D., Les, D.H., Mishler, B.D., Duvall, M.R., Price, R.A., Hills, H.G., Qiu, Y.-L., Kron, K.A., Rettig, J.H., Conti, E., Palmer, J.D., Manhart, J.R., Sytsma, K.J., Michaels, H.J., Kress, W.J., Karol, K.G., Clark, W.D., Hedren, M., Gaut, B.S., Jansen, R.K., Kim, K.-J., Wimpee, C.F., Smith, J.F., Furnier, G.R., Strauss, S.H., Xiang, Q.-Y., Plunkett, G.M., Soltis, P.S., Swensen, S.M., Williams, S.E., Gadek, P.A., Quinn, C.J., Eguiarte, L.E., Golenberg, E., Learn, G.H., Jr., Graham, S.W., Barrett, S.C.H., Dayanandan, S. & Albert, V.A. (1993). Phylogenetics of Seed Plants: An Analysis of Nucleotide Sequences from the Plastid Gene rbcL. *Annals of the Missouri Botanical Garden* **80** (3): 528–580.

- Chase, M.W., Christenhusz, M.J.M., Fay, M.F., Byng, J.W., Judd, W.S., Soltis, D.E., Mabberley, D.J., Sennikov, A.N., Soltis, P.S. & Stevens, P.F. (2016). An update of the angiosperm phylogeny group classification for the orders and families of flowering plants: APG IV. *Botanical Journal of the Linnean Society* **181**: 1–20. <https://doi.org/10.1111/boj.12385>
- Chen, Y., Wang, L., Liu, X., Wang, F., An, Y., Zhao, W., Tian, J., Kong, D., Zhang, W., Xu, Y., Ba, Y. & Zhou, H. (2022). The genus *Broussonetia*: an updated review of phytochemistry, pharmacology and applications. *Molecules* **27** (16): 5344. <https://doi.org/10.3390/molecules27165344>
- Chopyk, V.I. (1969). Floristic zoning of the Ukrainian Carpatians. *Ukrainian Botanical Journal* **26** (4): 3–15. (in Ukrainian)
- Clement, W.L. & Weiblen, G.D. (2009). Morphological evolution in the mulberry family (*Moraceae*). *Systematic Botany* **34** (3): 530–552. <https://doi.org/10.1600/036364409789271155>
- Christenhusz, J. M. & Byng, J. W. (2016). The number of known plants species in the world and its annual increase. *Phytotaxa* **261** (3): 201–217. <https://doi.org/10.11646/phytotaxa.261.3.1>
- De Mirbel, C.F.B. (1815). *Éléments de Physiologie Végétale et de Botanique*; Magimel: Paris, France, Vol. 1.
- Didukh, Ya.P. (2023). *World of plants of Ukraine in aspect of the climate change*. Kyiv: Naukova dumka, 173 pp. <https://doi.org/10.15407/978-966-00-1868-6> (in Ukrainian)
- Euro+Med Plant Base (2025). Euro+Med PlantBase – Preview of the new data portal <https://europlusmed.org>
- Fedoronchuk, M.M. (2022a). Ukrainian flora checklist. 1: family *Lamiaceae* (*Lamiales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (1): 5–27. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022b). Ukrainian flora checklist. 2: family *Fabaceae* (*Fabales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (2): 97–138. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022c). Ukrainian flora checklist. 3: family *Apiaceae* (= *Umbelliferae*) and *Araliaceae* (*Apiales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (3): 203–221. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022d). Ukrainian flora checklist. 4: family *Rosaceae* (*Rosales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (4): 305–349. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-4-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023a). Ukrainian flora checklist. 5: family *Caryophyllaceae* s. l. (incl. *Illecebraceae*) (*Caryophyllales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (1): 5–57. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023b). Ukrainian flora checklist. 6: families *Crassulaceae*, *Grossulariaceae*, *Haloragaceae*, *Saxifragaceae* (*Saxifragales*, Angiosperms), and *Convolvulaceae* (incl. *Cuscutaceae*), *Solanaceae* (*Solanales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (2): 141–168. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023c). Ukrainian flora checklist. 7: families *Caprifoliaceae* s. l. (incl. *Dipsacaceae*, *Linnaeaceae*, *Valerianaceae*), *Viburnaceae* s. l. (incl. *Adoxaceae*, *Sambucaceae*) (*Dipsacales*, Angiosperms), and *Lythraceae* (incl. *Punicaceae*, *Trapaceae*), *Onagraceae*, *Myrtaceae* (*Myrtales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (3): 243–271. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023d). Ukrainian flora checklist. 8: families *Ebenaceae*, *Primulaceae* (*Primulales*, Angiosperms), and *Actinidiaceae*, *Ericaceae* (*Ericales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (4): 341–357. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-4-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024a). Ukrainian flora checklist. 9: families *Cistaceae*, *Malvaceae* (incl. *Tiliaceae*) and *Thymelaeaceae* (*Malvales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (1): 5–18. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024b). Ukrainian flora checklist. 10: families *Euphorbiaceae*, *Phyllanthaceae* (*Euphorbiales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (2): 111–123. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024c). Ukrainian flora checklist. 11: families *Geraniaceae* (*Geraniales*), and *Linaceae* (*Linales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (3): 231–241. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024d). Ukrainian flora checklist. 12: family *Boraginaceae* (incl. *Heliotropiaceae*, *Hydrophyllaceae*) (*Boraginales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (4): 361–377. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-4-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2025a). Ukrainian flora checklist. 14: family *Violaceae* (*Malpighiales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (2): 109–122. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-2-1> (in Ukrainian)

- Fedoronchuk, M.M. (2025b). Ukrainian flora checklist. 15: family *Salicaceae* (*Malpighiales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (3): 199–218. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. & Antonenko, S.I. (2025). Ukrainian flora checklist. 13: families *Plumbaginaceae* and *Polygonaceae* (*Polygonales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (1): 5–30. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. & Shyian, N.M. (2025). Ukrainian flora checklist. 16: families *Apocynaceae* (incl. *Asclepiadaceae*), *Gentianaceae* and *Rubiaceae* (incl. *Theligonaceae*) (*Gentianales*, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (4): 299–329. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-4-1> (in Ukrainian)
- Fraginière, Y., Song, Y.-G., Fazan, L., Manchester, S.R., Garfi, G. & Kozłowski, G. (2021). Biogeographic overview of *Ulmaceae*: diversity, distribution, ecological preferences, and conservation status. *Plants* **10** (6): 1111. <https://doi.org/10.3390/plants10061111>
- Friis, I. (1989). The *Urticaceae*: a systematic review. In: Crane, P.R., Blackmore, S. (Eds.). *Evolution, Systematics, and Fossil History of the Hamamelidae*, Clarendon Press, Oxford, 285–308.
- Friis, I. (1993). *Urticaceae*. In: Kubitzki, K., Rohwer, J.G., Bittrich, V. (Eds.). *The Families and Genera of Vascular Plants, Flowering Plants: Dicotyledones. Magnoliid, Hamamelid and Caryophyllid Families*, vol. 2, Springer-Verlag, Berlin, 612–630.
- Gaudichaud, C. (1830). *Botanique, part 12*. In: Freycinet, H.D. (Ed.). *Voyage autour du monde...exécuté sur les corvettes de S.M. l'Uranie et la Physicienne*, Paris, Pilet-Aine, 465–522 and plates 111–120.
- Geltman, D.V. (2004). *Urticaceae*. In: *Flora Europaeae Orientalis*, Vol. 11. (red. N.N. Tsvelev), Moscu-Petropoli: Oficina Editoria KMK, 44–51. (in Russian)
- Grudzinskaya, I.A. (1967). *Ulmaceae* and reasons for distinguishing *Celtidoideae* as a separate family *Celtidaceae* link. *Botanical Zhurnal* **52**: 1723–1748. (in Russian)
- Grudsinskaya, I.A. & Geltman, D.V. (2004a). *Celtidaceae*. In: *Flora Europaeae Orientalis*. Vol. 11. (red. N.N. Tsvelev), Moscu-Petropoli: Oficina Editoria KMK, 37–39. (in Russian)
- Grudsinskaya, I.A. & Geltman, D.V. (2004b). *Ulmaceae*. In: *Flora Europaeae Orientalis*. Vol. 11. (red. N.N. Tsvelev), Moscu-Petropoli: Oficina Editoria KMK, 30–37. (in Russian)
- Gu, W., Zhang, T., Liu, S.-Y., Tian, Q., Yang, C.-X., Lu, Q., Fu, X.-G., Kates, H.R., Stull, G.W., Soltis, P.S., Soltis, D.E., Folk, R.A., Guralnick, R.P., Li, D.-Z. & Yi, T.-S. (2024). Phylogenomics, reticulation, and biogeographical history of *Elaeagnaceae*. *Plant Diversity* **46** (6): 683–697. <https://doi.org/10.1016/j.pld.2024.07.001>
- Hadijah, J.T., Conn, B.J. & Quinn, C.J. (2008). Infra-familial phylogeny of *Urticaceae*, using chloroplast sequence data. *Australian Systematic Botany* **21** (5): 375–385. <https://doi.org/10.1071/SB08041>
- Hassler, M. (1994–2025). World Plants. Synonymic checklist and distribution of the world flora. Version 25.01; last update January 28th, 2025. – www.worldplants.de [26/12/2025]
- Heybroek, H. M. (1976). Systematics and nomenclature of the genus *Ulmus*. *Groen (Netherlands)* **32** (8): 237–240.
- Hrubov, V.I. (1949). *Rhamnaceae*. In: *Flora URSS*, v. 14, Mosqua-Leningrad: Editio Academiae Scientiarum URSS, 634–674. (in Russian)
- Hwang, B.Y., Chai, H.B. & Kardono, L.B. (2003). Cytotoxic triterpenes from the twigs of *Celtis philippinensis*. *Phytochemistry* **62**: 197–201. [https://doi.org/10.1016/s0031-9422\(02\)00520-4](https://doi.org/10.1016/s0031-9422(02)00520-4)
- Jussieu, A.L. (1789). *Genera plantarum secundum ordines naturales disposita, juxta methodum in horto Flegio*. Paris: Published Herissant & Barrois.
- Kahalo, O.O. (2009). *Rhamnus tinctoria* Waldst. & Kit. (*R. saxatilis* Jacq. subsp. *tinctoria* (Waldst. & Kit.) Nyman). In: *Red data book of Ukraine. Plant kingdom* (ed. Ya.P. Didukh), Kyiv: Globalkonsalting 572. (in Ukrainian)
- Kim, C., Deng, T., Chase, M., Zhang, D.G., Nie, Z.L. & Sun, H. (2015). Generic phylogeny and character evolution in *Urticeae* (*Urticaceae*) inferred from nuclear and plastid DNA regions. *Taxon* **64** (1): 65–78. <https://doi.org/10.12705/641.20>
- Kokhno, N.A., Trofymenko, N.M., Parkhomenko, L.I., Sobko, V.G., Horb, V.K., Klymenko, S.V., Hrevtsova, G.T., Galkin, S.I., Muzyka, G.I., Schepyt'ska, T.S., Demchenko, O.O., Bilyk, O.V., Bonyuk, Z.G., Balabushka, V.K., Halushko, R.V., Haponenko, M.B., Klymenko, Ju.O., Kolesnychenko, O.M., Sydoruk, T.M., Kljuenko, O.V., Korniychuk, V.C., Strila, T.E., Fedorovskiy V.D., Jadrov, A.A. & Kurdjuk, O.V. (2005). *Dendroflora Ukrainy. Dykorosli i kultyrovani dereva i kustshi. Pokrytonasinni. Chastyna 2. Dovidnyk*. Kyiv: Phitosotsiotsentr, 716 p. (in Ukrainian)
- Kotov, M.I. (1952). *Urticaceae*. In: Kotov M.I. (Ed.) *Flora URSS*, vol. 4. Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR, 160–170. (in Ukrainian)
- Kotov, M.I. (1987). *Ulmaceae*. In: Prokudin, Yu.N. (ed.). *Opredelitel vyshchychk rasteniy Ukrainy*, Kiev: Naukova Dumka, 57–58. (in Russian)

- Kravtsova, T.I. (2009). Comparative carpology of the *Urticaceae* Juss. In: Comparative carpology. (Ed. N.N. Tzvelev and A.E. Vassilyev) Moscow, KMK Scientific Press, 136–266. (in Russian)
- Liu, M.J. & Cheng, C.Y. (1995). A taxonomic study on the genus *Zizyphus*. *Acta Horticulturae* **390**:161–166. <https://doi.org/10.17660/ActaHortic.1995.390.23>
- Lonachevskiy, O.O. & Kotov, M.I. (1952a). *Cannabis*. In: Flora URSS, vol. 4. (Ed. M.I. Kotov), Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR, 157–160. (in Ukrainian)
- Lonachevskiy, O.O. & Kotov, M.I. (1952b). *Morus*. In: *Flora URSS*, vol. 4. (Ed. M.I. Kotov), Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR, 151–154. (in Ukrainian)
- Lonachevskiy, O.O. & Kotov, M.I. (1952c). *Ulmus* L. In: *Flora URSS*, vol. 4. (Ed. M.I. Kotov), Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR, 139–148. (in Ukrainian)
- Manchester, S.R. (1989). Systematics and fossil history of the *Ulmaceae*. Evolution, Systematics, and Fossil History. *Hamamelidae* **2**: 221–251.
- Martins, J.L., Rodrigues, O.R. & de Sousa, F.B. (2015). Medicinal species with gastroprotective activity found in the Brazilian Cerrado. *Fundamental and Clinical Pharmacology* **29**: 238–251. <https://doi.org/10.1111/fcp.12113>
- McPartland, J.M. (2018). Cannabis systematics at the levels of family, genus, and species. *Cannabis and Cannabinoid Research* **3** (1): 203–212. <https://doi.org/10.1089/can.2018.0039>
- Monro, A.K., Maurin, O., Fu, L.-F., Wells, T., Wilmot-Dear, M., Beentje, J., Hind, D.J.N., Friis, I., Wei, Y.-G., Brewer, G., Cowan, R., Dodsworth, S., Dong, J., Epitawalage, N., Kikuchi, I.A.B.S., Larridon, I., Moore, A., Sauquet, H., Ujetz, J., Wu, Z.-Y., Forest, F., Baker, W.J. & Gardner, E. (2025). Classification of *Urticaceae* based on morphology and phylogenetic inference. *BioRxiv* 2025.05.16.651835. <https://doi.org/10.1101/2025.05.16.651835>
- Morosjuk, S.S. (1987). *Urticaceae*. In: Prokudin, Yu. N. (ed.). *Opredelitel vyshchykh rasteniy Ukrainy* Kiev: Naukova Dumka, 57–58. (in Russian)
- Mosyakin, S.L. (2013). Families and orders of angiosperms of the flora of Ukraine: a pragmatic classification and placement in the phylogenetic system. *Ukrainian Botanical Journal* **70** (3): 289–307. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj70.03.289> (in Ukrainian)
- Mosyakin, S.L. & Fedoronchuk, M.M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*, Kiev, xxiii + 345 p. <http://dx.doi.org/10.13140/2.1.2985.0409>
- Mosyakin, S.L. & McNeill, J. (2016). (327–328) Proposals to clarify certain aspects of the rules on alternative names. *Taxon* **65** (4): 907–908. <https://doi.org/10.12705/654.38>
- Neubig, K., Herrera, F., Manchester, S.R. & Abbott, J.R. (2012). Fossils, biogeography and dates in an expanded phylogeny of *Ulmaceae*. In: *Proceedings of the Botany 2012—Annual Meeting of the Botanical Society of America in Columbus*, Columbus, OH, USA, 7–11 July 2012.
- Olshanskyi, I.G. (2014). *Rhamnaceae* on the flora of Ukraine. *Chornomorski Botanical Journal* **10** (2): 190–201. <https://doi.org/10.14255/2308-9628/14.102/4> (in Ukrainian)
- POWO (2025). Plants of the World Online. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. URL: <http://www.plantsoftheworldonline.org> [15/12/2025]
- Qin, H.N. & Gilbert, G.M. (2007). *Elaeagnaceae*. In: Z.Y. Wu, P.H. Raven, D.Y. Hong (Eds.). *Flora of China*, vol. 13. Science Press, Beijing & Missouri Botanical Garden Press, St. Louis, 251–279.
- Ralo, V.M. (2003). Does *Rhamnus tinctoria* Waldst. & Kit. (*Rhamnaceae*) exist in the flora of northwestern Podillia? *Naukovi osnovy zberezhenia biotychnoyi risnomanitnosti* **5**: 161–164. (in Ukrainian)
- Richardson, J.E., Chatrou, L.W., Mols, J.B., Erkens, R.H.J. & Pirie, M.D. (2004). Historical biogeography of two cosmopolitan families of flowering plants: *Annonaceae* and *Rhamnaceae*. *Philosophical Transactions of the Royal Society Lond.* **359**: 1495–1508. <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1537>
- Richardson, J.E., Fay, M.F., Cronk, Q.C., Bowman, D. & Chase, M.W. (2000). A phylogenetic analysis of *Rhamnaceae* using *rbcL* and *trnL-F* plastid DNA sequences. *American Journal of Botany* **87** (9): 1309–1324. <https://doi.org/10.2307/2656724>
- Rohwer, J.G. & Berg, C.C. (1993). *Moraceae*. In: Flowering Plants Dicotyledons: Magnoliid, Hamamelid and Caryophyllid Families, Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 438–453.
- Savolainen, V., Chase, M.W., Hoot, S.B., Morton, C.M., Soltis, D.E., Bayer, C., Fay, M.F., de Bruijn, A.Y., Sullivan, S. & Qiu, Y.-L. (2000). Phylogenetics of flowering plants based upon a combined analysis of plastid *atpB* and *rbcL* gene sequences. *Systematic Biology* **49** (2): 306–362. <https://doi.org/10.1093/sysbio/49.2.306>
- Shynder, O.I., Davydov, D.A., Olshanskyi, I.G., Levon, A.F. & Nesyn, Yu.D. (2024). New floristic records in Kyiv City and its environs. *Ukrainian Botanical Journal* **81** (2): 100–144. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj81.02.100>
- Soltis, D.E., Smith, S.A., Cellinese, N., Wurdack, K.J., Tank, D.C., Brockington, S.F., Refulio-Rodriguez, N.F., Walker, J.B., Moore, M.J., Carlswald, B.S., Bell, C.D., Latvis, M., Crawley, S., Black, C., Diouf, D., Xi, Z., Rushworth, C.A., Gitzendanner, M.A., Sytsma, K.J., Qiu, Y.L., Hilu, K.W., Davis, C.C., Sanderson, M.J., Beaman, R.S., Olmstead, R.G., Judd, W.S., Donoghue, M.J. & Soltis, P.S. (2011). Angiosperm

- phylogeny: 17 genes, 640 taxa. *American Journal of Botany* **98**: 704–730. <https://doi.org/10.3732/ajb.1000404>
- Soltis, D.E., Soltis, P.S., Morgan, D.R., Swensen, S.M., Mullins, B.C., Down, J.M. & P. Martin, P. (1995). Chloroplast gene sequence data suggest a single origin of the predisposition for symbiotic nitrogen fixation in angiosperms. *Proceedings of the National Academy of Sciences, USA* **92**: 2647–2651.
- Soltis, D.E., Soltis, P.S., Nickrent, D.L., Jonson, L.A., Hang, W.J., Hoot, S.B., Sweere, J.A., Kuzoff, R.K., Kron, K.A., Chase, M.W., Swensen, S.M., Zimmer, E.A., Chaw, S.M., Gillespie, L.J., Kress, W.J. & Sytsma, K.J. (1997). Angiosperm phylogeny inferred from 18S ribosomal DNA sequences. *Annals of the Missouri Botanical Garden* **84**: 1–49.
- Swensen, S.M. (1996). The evolution of actinorhizal symbioses: evidence for multiple origins of the symbiotic association. *American Journal of Botany* **83**: 1503–1512.
- Sytsma, K.J., Morawetz, J., Pires, J.C., Nepokroeff, M., Conti, E., Zjhra, M., Hall, J.C. & Chase, M.W. (2002). Urticalean rosids: Circumscription, rosid ancestry, and phylogenetics based on *rbcL*, *trnL-trnF*, and *ndhF* sequences. *American Journal of Botany* **89**: 1531–1546. <https://doi.org/10.3732/ajb.89.9.1531>
- Takhtajan, A. (2009). Flowering Plants. Springer Science & Business Media, 871 p. <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9609-9>
- The list of plant and mushroom species included in the Red Book of Ukraine (plant life), approved by order of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. N 111 vid 15.02.2021 (in Ukrainian)
- Todzia, C.A. (1989). A Revision of *Ampelocera* (*Ulmaceae*). *Annals of the Missouri Botanical Garden* **76**: 1087–1102.
- Todzia, C.A. (1993). *Ulmaceae*. In: Flowering Plants Dicotyledons, Springer: Berlin/Heidelberg, Germany, 603–611.
- Tsvelev, N.N. (2004). *Elaeagnaceae*. In: Flora Europaeae Orientalis. Vol. 11. (Ed. N.N. Tsvelev). Moscua-Petropoli: Oficina Editoria KMK, 478–485. (in Russian)
- Turland, N.J., Wiersema, J.H., Barrie, F.R., Greuter, W., Hawksworth, D.L., Herendeen, P.S., Knapp, S., Kusber, W.-H., Li, D.-Z., Marhold, K., May, T.W., McNeill, J., Monro, A.M., Prado, J., Price, M.J. & Smith, G.F. (2018). International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code). *Regnum Vegetabile* **159**. Glashütten: Koeltz Botanical Books.
- Turland, N.J., Wiersema, J.H., Barrie, F.R., Gandhi, K.N., Gravendyck, J., Greuter, W., Hawksworth, D.L., Herendeen, P.S., Klopper, R.R., Knapp, S., Kusber, W.-H., Li, D.-Z. May, T.W., Monro, A.M., Prado, J., Price, M.J., Smith, G.F. & Zamora Secoret, J.C. (2025). International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Madrid Code). *Regnum Vegetabile* **162**. Chicago: University of Chicago Press. https://www.iaptglobal.org/_functions/code/mad
- Ueda, K., Kosuge, K. & Tobe, H. (1997). A molecular phylogeny of *Celtidaceae* and *Ulmaceae* (*Urticales*) based on *rbcL* nucleotide sequences. *Journal of Plant Research* **110**: 171–178.
- Wang, H.C., Moore, M.J., Soltis, P.S., Bell, C.D., Brockington, S.F., Alexandre, R., Davis, C.C., Latvis, M., Manchester, S.R. & Soltis, D.E. (2009). Rosid radiation and the rapid rise of angiosperm-dominated forests. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* **106**: 3853–3858. <https://doi.org/10.1073/pnas.0813376106>
- Weddell, H.A. (1854). Revue de la famille des Urticacées. *Annales des Sciences Naturelles, Botanique* **4**: 173–212.
- Weddell, H.A. (1856). Monographie de la famille des Urticacées. *Nouvelles Archives du Muséum d'Histoire Naturelle* **9**: 1–592.
- Weddell, H.A. (1869). *Urticacées*. In: Candolle, A.D. (Ed.). *Prodromus Systematis Naturalis Regni Vegetabilis*, Paris, Victoris Masson et Filii, 32–235.
- Wiegrefe, S.J. (1994). Phylogeny of elms (*Ulmus*, *Ulmaceae*): molecular evidence for a sectional classification. *Systematic Botany* **19** (4): 590–612.
- Wiegrefe, S.J., Sytsma, K.J. & Guries, R.P. (1998). The *Ulmaceae*, one family or two? Evidence from chloroplast DNA restriction site mapping. *Plant Systematic and Evolution* **210**: 249–270.
- Wu, Z.-Y., Monro, A.K., Milne, R.I., Wang, H., Yi, T.-S., Liu, J. & Li, D.-Z. (2013). Molecular phylogeny of the nettle family (*Urticaceae*) inferred from multiple loci of three genomes and extensive generic sampling. *Molecular Phylogenetics and Evolution* **69**: 814–827. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ympev.2013.06.022>
- Yang, M.-Q., van Velzen, R., Bakker, F.T., Sattarian, A., Li, D.-Z. & Yi, T.-S. (2013). Molecular phylogenetics and character evolution of *Cannabaceae*. *Taxon* **62** (3): 473–485.
- Ye, L., Song, Y., Yamada, K., Nakao, Y. & Nii, N. (2012). Anatomical and histological changes in developing silverberry (*Elaeagnus multiflora* var. *gigantea* L.) fruit. *The Journal of Horticultural Science and Biotechnology* **87**: 64–70. <https://doi.org/10.1080/14620316.2012.11512832>
- Yena, A.V. (2012). *Spontaneous flora of the Crimean Peninsula*. Simferopol: N. Orianda Publ., 232 p. (in Russian)
- Zavada, M.S. & Kim, M. (1996). Phylogenetic analysis of *Ulmaceae*. *Plant Systematic and Evolution* **200**: 13–20.
- Zhang, Q., Deng, M., Bouchenak-Khelladi, Y., Zhou, Z., Hu, G. & Xing, Y. (2021). The diversification of the northern temperate woody flora – A case study of the elm family (*Ulmaceae*) based on phylogenomic and paleobotanical evidence. *Journal of Systematics and Evolution* **60** (4): 728–746. <https://doi.org/10.1111/jse.12720>

- Zhang, H., Jin, J. & Moore, M.J. (2018). Plastome characteristics of *Cannabaceae*. *Plant Diversity* **40**: 127–137. <https://doi:10.1016/j.pld.2018.04.003>
- Zhang, S., Soltis, D.E., Yang, Y., Li, D. & Yi, T. (2011). Multi-gene analysis provides a well-supported phylogeny of *Rosales*. *Molecular Phylogeny and Evolution* **60**: 21–28. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ympev.2011.04.008>

РЕЗЮМЕ

Федорончук, М.М. (2026). Чекліст флори України. 17: родини *Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae* (Rhamnales) та *Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae*, *Urticaceae* (Urticales, Angiosperms). *Чорноморський ботанічний журнал* **22** (1): 5–22. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2026-22-1-1>

За сучасною класифікаційною системою (APG IV) родини *Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae*, *Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*), *Moraceae*, *Ulmaceae* та *Urticaceae* включені до порядку *Rosales*, але в цій статті ми, як і раніше, розглядаємо їх у складі двох порядків: *Rhamnales* (*Elaeagnaceae*, *Rhamnaceae*) та *Urticales* (*Cannabaceae* (incl. *Celtidaceae*)), *Moraceae*, *Ulmaceae*, *Urticaceae*). У флорі України родина *Elaeagnaceae* включає три роди (*Elaeagnus* Tourm. ex L., *Hippophae* L., *Shepherdia* Nutt.) та 8 видів, з яких автохтонним є лише один (*Hippophae rhamnoides* L.), а всі інші культивуються та іноді дичавіють. Родина *Rhamnaceae* представлена п'ятьма родами та 12 видами, з яких три роди та чотири види є аборигенними (*Frangula alnus* Mill., *Paliurus spina-christi* Mill., *Rhamnus cathartica* L., *R. saxatilis* Jacq. subsp. *tinctoria* Nyman). Родина *Cannabaceae* включає три роди (*Cannabis* L., *Celtis* L., *Humulus* L.) та 8 видів, з яких половина видів культивується й частково дичавіє. Культурну коноплю (*Cannabis sativa* L.) і дику коноплю (*C. ruderalis* Janisch.), які трактуються багатьма як один таксон, ми розглядаємо як два близькі види, що відрізняються за морфологією плода, оцвітиною та біологічними особливостями. В Україні родина *Moraceae* представлена чотирма родами та п'ятьма видами, що культивуються. Родина *Ulmaceae* включає два роди – аборигенний *Ulmus* L. та культивований *Zelkova* Sprach. Раніше до *Ulmaceae* у вітчизняних флористичних зведеннях включали також рід *Celtis* L., який нині належить до родини *Cannabaceae*. Синонімами *Ulmus glabra* Huds. є назви видів *U. campestris*, *U. elliptica*, *U. scabra*; синонімом *U. laevis* Pall. є назва виду *U. celtidea*; синонімами *U. minor* Mill. є назви видів *U. carpinifolia*, *U. corylifolia*, *U. foliacea*, *U. suberosa*, *U. wyssotzky*, що раніше наводилися для України як окремі види. Родина *Urticaceae* включає два роди: *Parietaria* L. (три види), *Urtica* L. (сім видів). Синонімом *U. pubescens* Ledeb. є назва *U. galeopsifolia* під якою вид раніше наводився для України.

Ключові слова: біорізноманіття, анований список, поширення, вид, підвид, рід, родина, систематика, номенклатура, синоніми, гербарні зразки.